

OSNOVNA OBILJEŽJA ISPITANIH OBLIKA PONAŠANJA UČENIKA

Slobodan Uzelac
Ljiljana Mikšaj-Todorović

Originalni znanstveni rad

Fakultet za defektologiju
Sveučilišta u Zagrebu

UDK: 376.58

Sažetak

Među promatranim oblicima ponašanja učenika petih razreda osnovnih škola, svega je nekoliko oblika koji bi se mogli nazvati nepoželjnima, a koji po svojoj učestalosti zauzimaju relativno velike razmjere. To su povučenost, nemarnost, nezainteresiranost, plašljivost, potištenost i razmaženost. Ostali oblici neprihvatljivih ponašanja zastupljeni su znatno manje. U radu je izvršena analiza povezanosti ovih, relativno najčešćih oblika neprihvatljivog ponašanja, sa ostalim oblicima, zatim analiza njihove učestalosti s obzirom na školu koju učenici pohađaju, te analiza njihovih modaliteta u relaciji sa općim uspjehom u školi. U tim vezama dobivene su određene specifičnosti čije su interpretacije logične, ali koje bi po mišljenju autora, bile znatno bolje objašnjene nakon detaljne analize socio demografskih karakteristika područja na kome se nalazi pojedina škola.

UVOD

Ovaj tekst u okviru generalnog projekta predstavlja preliminarnu analizu pojavnih oblika (ili modaliteta) ponašanja učenika u pet zagrebačkih osnovnih škola i to: „Gustav Krklec“ i „Vječeslav Holjevac“ koje se nalaze na teritoriju Novog Zagreba, osnovne škole „Miroslav Krleža“ i „NH Anke Butorac“, koje se nalaze bliže starom centru grada te osnovna škola „Miloje Pavlović“ koja je locirana otprilike na razmeđu starog i novog dijela grada. (Autorski kolektiv Fakulteta za defektologiju, 1989)

Tokom školske godine 1988/89. ispitano je 484 učenika petih razreda. Informacije koje su pružili razredni nastavnici, koji su učenike vodili od prvog do četvrtog razreda i pedagozi škola, odnose se na raznovrsne modalitete ponašanja učenika koje su oni

zamijetili u toku navedenog vremena od 4 godine.

Analizi podataka pristupilo se na način da će najprije biti analizirani sami modaliteti ponašanja i njihova međusobna povezanost, potom učestalost promatranih modaliteta ponašanja s obzirom na školu u koju učenici polaze te učestalost različitih modaliteta ponašanja učenika u relaciji sa njihovim općim uspjehom u učenju.

S obzirom na cilj cjelokupnog istraživanja, logično je da smo najveću pažnju poklonili onim podacima koji ukazuju na postojanje određenih devijacija u ponašanju učenika. Generalno se može konstatirati da postoji svega nekoliko oblika ponašanja koje bismo mogli nazvati nepoželjnima ili blaže rečeno, simptomatskima za detaljniju opservaciju, a koja, po svojoj učestalosti uzimaju relativno

velike razmjere. To je u prvom redu povučenost, koja je među ispitanim učenicima prisutna u 39,9% slučajeva, potom nemarnost (lijenost) u 32,9%, nezainteresiranost (dosada) u 26,9%, plašljivost u 20,9%, potištenost u 15,9%, te razmaženost u 12,4% slučajeva. Treba spomenuti još tri modaliteta ponašanja koja se odnose isključivo na školsku situaciju, a to su slučajevi kad su učenici lošiji od ostalih u razredu po općem uspjehu u učenju (18,4%), po školskoj disciplini (10,9%) i po redovitosti u izradi domaćih zadataka (15,3%).

Ostali oblici poremećaja u ponašanju opaženi su u manje od 10% slučajeva, a najznačajniji među njima su plačljivost u 8,9% slučajeva, rastresenost u 7,4%, te neurednost pribora i emocionalna hladnoća u 4,1% slučajeva. Preostali ispitanici nepoželjnog ponašanja opaženi su u omjeru ispod 4% od čega daleko najveći broj ispod 1%. Ovaj podatak je razumljiv s obzirom na to da se radi o učenicima najmlađe dobi kod kojih, po prirodi stvari, mnogi od, upitnikom predviđenih, oblika ponašanja nisu bili niti za očekivati. Prema tome, upravo nabrojeni oblici ponašanja predstavljaju osnovna obilježja učenika u rasponu od I do IV razreda osnovne škole, za koje kažemo da ispoljavaju elemente poremećaja u ponašanju.

Zašto tek elemente? Srećom, kod učenika ove životne dobi u redovnoj osnovnoj školi uistinu ćemo rijetko sresti tipične oblike poremećaja u ponašanju. Rijetko ćemo naime, naići na oblike ponašanja koji bitno odudaraju od ponašanja većine ostalih učenika, ponašanja koja predstavljaju izrazitu štetnost pa i opasnost kako za

učenika koji takvo ponašanje manifestira tako i za njihovu okolinu te ponašanja koje zbog prethodno rečenog iziskuju posebnu stručnu i šire društvenu intervenciju s ciljem pomoći učeniku ili njegovoj porodičnoj i drugoj užoj sredini. (Pediček, F, 1968) Rijetko ćemo, dakle, naići na učenike kojima bismo mogli pripisati sve od ovdje navedenog. No, nisu nažalost rijetkost učenici kojima moramo pripisati neke od ovih elemenata. Oni u toj razvojnoj dječjoj fazi na planu ponašanja bivaju prepoznatljivi ponajprije po ovdje spomenutim oblicima ponašanja. U defektološkoj socio-pedagoškoj teoriji ovakve oblike ponašanja u toj životnoj dobi najčešće karakteriziramo poremećajima u ponašanju na prvom nivou. Ovdje zapravo i nije riječ o poremećajima u ponašanju već tek o nečemu što u nepovoljnoj konstelaciji i uz ukupnu nepovoljnu prognozu može, a nažalost često takva mogućnost postaje stvarnost, postati istinski poremećaj u ponašanju. To su razlozi zbog kojih ovim oblicima ponašanja nerado unaprijed dajemo atribut poremećaja već njega zamjenjujemo različitim deskripcijama kao nepoželjno, neprihvatljivo, devijantno i sl. Ostaje, međutim, potreba za sviješću o nepovoljnom trendu kakvog već sami takvi termini označavaju.

1.1. Modaliteti ponašanja učenika

Poznavajući distribuciju različitih ispitivanih oblika ponašanja na totalnom uzorku učenika, uslijed značajne učestalosti, u fokusu našeg interesa našle su se tri varijable, odnosno obilježja ponašanja djece. To su povučenost, nemarnost (lijenost) i nezainteresiranost (dosada). S obzirom na to da ovakva ponašanja ispo-

ljava od jedne četvrtine pa do nešto manje od jedne polovine svih učenika, zanimljivo je analizirati da li ti učenici uz to ispoljavaju i neke druge oblike ponašanja i koje, te razmisliti o razlozima eventualne povezanosti (vidjeti tablicu 1.).

Kako je napred napomenuto, nastavnici i pedagozi procijenili su da povučenost, kao oblik ponašanja, karakterizira 39,9% učenika. Ako se prisjetimo radne definicije povučenosti od koje smo krenuli u ovom istraživanju, to jest, da je povučenost termin kojim označavamo ponašanje učenika koji je pretežno tih, pretežno miran, pretežno osamljen, koji mnogo mašta, igru često napušta nezadovoljan te nema stalnih prijatelja, onda se može reći da takvo ponašanje ispoljava neočekivano velik dio učenika. Zanimljivo je pogledati koja su još ponašanja karakteristična za učenike koji su ocjenjeni kao povučeni. (Tablica XI).

Prvo što upada u oči jeste da čak 80,3% sve djece koja se smatraju povučenom, uključeno u vannastavne aktivnosti u školi. Međutim, istovremeno su to djeca koja su procjenjena plašljivom (43%), rastresenom (37,3%), potištenom (31,6%), nemarnom (lijenom) (28%), nezainteresiranom (28,5%), neurednom što se tiče školskog pribora (27,4%), sklonom varanju u školskim ispitnim situacijama (21,3%), sklonom grickanju noktiju (23,8%), po uspjehu lošijom od ostalih u razredu (20,7%). Ta su djeca relativno često uključena u vannastavne aktivnosti izvan škole (33,7%). Pretežan broj povučene djece s navedenim karakteristikama su djevojčice (62,2%).

Slijedeća varijabla koja se pokazala naročito značajnom odnosi se na nemarnost (lijenost) učenika. U ukupnom uzorku, za

jednu trećinu ispitanika (32,8%), procijenjeno je da ispoljava ovakvo ponašanje. To je pasivno ponašanje koje uključuje nedovoljno odgovoran odnos učenika prema radnim zadacima, u čemu se prepoznaje nedostatak radnih navika. Sve to u pravilu je praćeno različitim, manje ili više umješnim izgovorima. Iz prethodne tabele vidljivo je da se ovakvi učenici relativno velikim dijelom nalaze i među povučenim učenicima.

Među svim učenicima koji su procijenjeni nemarnima ili lijenima, relativno najviše njih u školi je i rastreseno (83,6%), ali istovremeno i uključeno u vannastavne aktivnosti u školi (74,8%). Većim dijelom se radi o dječacima (73,6%). Ova djeca ispoljavaju i neka druga nepoželjna ponašanja kao što su: nezainteresiranost - dosada (69,8%), neurednost školskog pribora (66,7%), varanje u školskim ispitnim situacijama (53,4%), lošijeg su uspjeha od ostalih u razredu (49,1%) kao i u izradi domaćih zadataka (40,2%), brzopleti u govoru (40,7%), skloni laži (44,7%), verbalno (43,3%) i fizički (32%) agresivni, prkosni (36,3%) ali istovremeno i povučeni (34%), lošiji od ostalih po disciplini (27%) i skloni grickanju noktiju.

Učenici, koji su procijenjeni nezainteresiranima, sudjeluju u ukupnom uzorku u nešto više od jedne četvrtine slučajeva (26,9%). Ako se prisjetimo da se u ovom slučaju radi o pasivnom ponašanju i nedovoljno odgovornom odnosu učenika prema radnim zadacima kao i prema sadržajima slobodnog vremena u čemu se prepoznaje neprihvatljivi nedostatak motiva za određenu aktivnost, onda možemo konstatirati da se radi o učešću opisanih

učenika koje premašuje logično očekivanje. Treba podsjetiti da su ti tzv. nezainteresirani učenici relativno često zastupljeni među povučenima (28,5%), a naročito među nemarnima (lijenima) i to čak u 69,8% slučajeva.

Među nezainteresiranima učenicima mahom se nalaze dječaci (70,8%), a relativno je najviše učenika koji su procjenjeni nemarnima ili lijenima (85,4%). Nadalje, velik je udio učenika koji ispoljavaju rastresenost (79,2%), neuredna su školskog pribora (68,4%), po uspjehu (53,8%), disciplini (30%) i izradi domaćih zadataka (50%) lošiji od ostalih, sklonih varanju u školskim ispitnim situacijama (54,6%), sklonih laganju (46,1%), verbalnoj (46,9%) i fizičkoj (32,2%) agresiji, prkosnih (40%) a istovremeno plašljivih (30,8%), potištenih (42,3%) i sklonih grickanju noktiju (32,3%). Usprkos tome što se radi o nezainteresiranim učenicima i uza sve ostale nabrojene karakteristike, oni čak u 66,1% slučajeva sudjeluju u vanškolskim nastavnim aktivnostima u školi, a jedan četvrtina njih i van škole.

Prvo što se, na temelju svih prezentiranih podataka može konstatirati jeste da su dvije osnovne varijable ponašanja, a to su nemarnost (lijenost) i nezainteresiranost (dosada) međusobno statistički značajno i dobro povezane, što je vidljivo na temelju parametara navedenih u tablicama. To, drugim riječima, znači da značajan udio učenika koji ispoljava jedno od takvih ponašanja, istovremeno ispoljava i drugo, te se tako ta dva oblika uzajamno kumuliraju. Varijabla „povučenost“ nije statistički značajno povezana s njima. Uz to, kako pokazuju podaci, postoji i niz drugih nepoželjnih oblika ponašanja koja su

povezana sa nekima bilo sa svima od triju promatranih oblika ponašanja.

Ono što je karakteristično baš za promatrane oblike ponašanja, jeste da je povučenost kao oblik ponašanja nešto prisutnija kod djevojčica (62,2%), dok su nemarnost (lijenost) i nezainteresiranost (dosada) znatno prisutnije kod dječaka (u oko 70% slučajeva). Iz opisa ovih termina može se vidjeti da je u socijalnom prostoru, termin povučenost možda najprihvatljiviji, kreće se u okvirima zatvaranja u vlastiti svijet i nije nužno povezan sa neodgovornošću, izgovaranjem i sličnim ponašanjima koja nalazimo kod nemarnosti ili nezainteresiranosti. Ovdje bismo mogli tražiti i objašnjenje činjenici da je takvo ponašanje karakterističnije za djevojčice, a ostala dva oblika za dječake. Naime, bez obzira na to što stoji u pozadini ovakvih „rizičnih“ ponašanja, vjerojatno nije slučajno da se ona razlikuju s obzirom na spol. Poslije šeste godine, pored određenih promjena u anatomsko fiziološkom pogledu, nastaje uklapanje u drugu tzv. prigodnu sredinu. Do tada je dijete uglavnom bilo orijentirano na porodicu. Iako se smatra, da je između šeste i sedme godine dijete doseglo određenu intelektualnu, radnu i socijalnu zrelost, početak školovanja transformira dijete i obuzima ga u potpunosti. Život u porodici sada je u drugom planu, dijete se više vezuje za grupu, za društvo u školi. Anatomsko razlikovanje između dječaka i djevojčica koje je u ranijim fazama bilo objektivno zamijećeno, ne ostaje više jedino razlikovanje. Sada se konačno određuju uloge dječaka i djevojčica koje nameće njihova okolina. Dječacima se obraćaju sa više ozbiljnosti, oni su oslobođeni kućnih poslova, njima se mnogo više dopušta. Od djevojčica

se zahtijeva da obavljaju kućne poslove, one „ne smiju da se tuku niti da se penju po drveću, ljestvama“, i što više sazrijevaju, sve se više potvrđuje „muška nadmoćnost“. Dječaci i djevojčice se više ne igraju zajedno i ne pripadaju istoj grupi. Ovo su samo neki elementi historijsko-kulturološke pozadine razlika u fenomenologiji „rizičnog“ ponašanja djece po spolu, mada ima autora koji pokušavaju tvrditi da su žene, zahvaljujući svojoj bio-psihološkoj konstituciji sklonije povlačenju i mirnijem reagiranju.

Kod velike većine djece (oko 80%), koja su procijenjena nemarnom ili nezainteresiranom, te kod više od jedne trećine povučenih učenika uočena i rastresenost. Rastresenima opisujemo one učenike koji se ne uspijevaju dovoljno koncentrirati, sabrati, koji djeluju „odsutni duhom“. Nemarnost i nezainteresiranost statistički su značajno povezane sa rastresenošću, iz čega bi moglo proizlaziti da u osnovi svih triju oblika ponašanja najvjerojatnije stoje slične okolnosti, bilo da se one odnose na objektivnu situaciju u kojoj takva djeca žive, bilo na njihove lične osobine, mada se najčešće radi upravo o kombinaciji navedenih okolnosti. S druge strane, povučenost, koja nije statistički značajno povezana niti sa nezainteresiranošću niti sa nemarnošću, ne stoji u takvoj vezi niti sa rastresenošću. Očito se radi o specifičnoj grupi učenika koja se najvjerojatnije po mnogim karakteristikama značajno razlikuje od prethodno opisanih.

Učenike koji su procijenjeni nemarnima i nezainteresiranima, u statistički značajnoj mjeri karakterizira još i neurednost školskog pribora (oko 67%) te varanje u školskim ispitnim situacijama (oko 53%). Imajući na

umu definiciju nemarnog i nezainteresiranog ponašanja učenika, koji se, između ostalog, odnosi i na situaciju vezanu uz školske obaveze, logično je da će se ono odraziti na slabu urednost školskog pribora, a i da će u ispitnim situacijama pridonijeti da učenik pribjegne varanju, tj. da prilikom ispita, na različite nedopuštene načine (prepisivanjem, „šalabakterima“...) postigne rezultat koji nadmašuje odraz njegovih realnih znanja. Ovi podaci višestruko su značajni. Prije svega, oni omogućavaju sve jasnije sagledavanje grupe učenika koji su uglavnom dječaci, koji ispoljavaju nezainteresiranost i nemarnost prema školskim i drugim sadržajima, rastreseni su, nemarni prema školskom priboru, ali i skloni varanju u ispitnim situacijama. Ovo varanje, koje ima za cilj da poluči uspjeh, tj. priznanje od strane nastavnika, a i ostalih učenika u razredu, pa makar i bez prethodno uloženog truda, pokazuje da učeniku nikako nije svejedno koju poziciju u odnosu na znanje zauzima u razredu. Prema tome, ostala obilježja koja ih karakteriziraju ukazuju na postojanje raskoraka između sredstava ili načina postizanja cilja (odgovornost, aktivnost, radne navike) i samog cilja (biti uspješan!) koji je najvjerojatnije isti kao i kod svih ostalih učenika. Prema navedenom, za očekivati je da se ovdje radi o relativno slabim učenicima, što podaci i potvrđuju. Naime, varijable nezainteresiranost i nemarnost i statistički su značajnoj vezi s varijablom koja se odnosi na uspjeh u učenju, a među takvim učenicima relativno oko jedne polovine je po uspjehu lošija od ostalih u svom razredu, a isto tako i po disciplini te izradi domaćih zadataka. Kod ove grupe učenika, nešto manje, ali statistički značajno, prisutna su i neka druga

ponašanja kao grickanje noktiju (oko 32%) brzopletost u govoru (oko 39%), prkos (oko 38%), verbalna i fizička agresija (od 32% do 46%) i laganje (oko 45%).

Na temelju prezentiranih podataka moguće je samo konstatirati da se radi o jednom dijelu učenika koji uz nezainteresiranost i nemarnost, pokazuju i niz drugih nepoželjnih oblika ponašanja, i time vjerojatno predstavljaju problematičnu skupinu kakvu lako identificira svaki nastavnik. Ta skupina, na cjelokupnom uzorku, i nije tako beznačajna, prisjetimo li se uvodno spomenutih podataka da je nemarnima ili lijenima, procjenjena oko 1/3, a nezainteresiranima oko 1/4, svih učenika. U etiologiju takvih njihovih ponašanja kao ostalih koja su sa ovima značajno povezana, za sada ne bismo mogli ulaziti, ali će u svakom slučaju biti veoma interesantno izanalizirati karakteristike njihove obiteljske situacije kao i karakteristike njihove ličnosti, što je u istraživanju također uzeto u obzir.

Poznavajući važnost okoline i uvjeta života, naročito obitelji u ovoj ranoj dobi, za formiranje ponašanja a dobrim dijelom i karakteristika ličnosti, realno je za očekivati da će opisana grupa učenika najvjerojatnije potjecati iz relativno nepovoljnih obiteljskih prilika u odnosu na ostale učenike. Podatak, da su nezainteresiranost i nemarnost statistički značajno povezane sa uključenošću učenika u vannastavne aktivnosti u školi pa i izvan nje, na prvi pogled odudara od ukupne slike, dobivene o ovim učenicima. Naročito je to slučaj sa uključenošću u vannastavne aktivnosti u školi, gdje od nemarnih učenika sudjeluje čak 74,8%, a od nezainteresiranih, 66,1%. Međutim i ovi podaci potvrđuju, u tekstu već navedenu

tezu, da se ovi učenici, kao i ostali, imaju potrebu da se afirmiraju, budu prihvaćeni i priznati od ostalih, pa ako to iz određenih razloga nije moguće u okviru nastave, onda je područje vannastavnih aktivnosti dobra sublimacija. S jedne strane, ovdje treba reći, da su takovoj situaciji mnogo pridonijele same škole i njihovi stručni radnici, kako organizacijom raznovrsnih slobodnih aktivnosti tako i poticanjem učenika da se u njih uključe. No, s druge strane, ovi podaci govore i o tome, da ovi učenici, usprkos mnogobrojnih problema koje najvjerojatnije imaju, uslijed svog ponašanja, u osnovi nisu razvili negativna osjećanja i razmišljanja o školi, već na određeni način, npr. varanjem u ispitnoj situaciji i uključivanjem u vannastavne aktivnosti, u stvari žele izboriti bolju poziciju za sebe. Iz ovog proizlazi da postoje potencijali na kojima bi se mogla graditi motivacija učenika da nauče reorganizirati svoje ponašanje u pravcu prihvatljivijeg kojim će se na jedan bezbolniji način kako po okolinu, tako i po same sebe, moći doći do cilja da budu uspješniji nego do sada.

Na početku ovog poglavlja, konstatirali smo da se, među promatranim učenicima, izdvojila grupa onih koji su procijenjeni povučenima te da se uglavnom radi o djevojčicama. Ova povučенost nije statistički značajno povezana sa nezainteresiranošću i nemarnošću koja prati ova dva oblika ponašanja. Povučena djeca, preciznije djevojčice, za razliku od nemarne i nezainteresirane, u pravilu, po uspjehu i disciplini nisu lošiji, već jednaki ili čak bolji učenici od ostalih u razredu. Isto tako, među njima je relativno neznan broj nametljivih, prkosnih, verbalno ili fizički agresivnih i onih koji lažu. Sve su ove varijable, u navedenom pravcu, statistički značajno povezane sa

varijablom „povučenost“. Na temelju dosadašnjih podataka, ovo bi mogla biti djeca koja ne prave probleme, dakle djeca poželjna za svakog nastavnika. Međutim, dvije su varijable, obrnutim smjerom statistički značajno povezane sa povučenošću. To su: plašljivost i potištenost. Tako među povučenom djecom ima čak 43% njih koja su procijenjena plašljivom te 31,6% onih koja se smatraju potištenom. Ako znamo da ove karakteristike podrazumijevaju uznemirenost, blijedilo, pojačano znojenje, kočenje, sapetost, zbunjenost, neodlučnost (plašljivost), te mrzovolju, otresitost, šutljivost, pasivnost, tjeskobnost, umor (potištenost), kao relativno trajno ponašanje, onda, ima osnova za zabrinutost. Očito je, naime, da ova djeca, također imaju priličnih teškoća u svom komuniciranju sa sredinom i koliko god možda ne ometaju zajednički rad i dapače, relativno su odgovorna u odnosu na radne zadatke, ne smiju ostati nezapažena jer njihovo opisano ponašanje bitno odudara od uobičajenog ponašanja njihovih vršnjaka i ukazuje na eventualno postojanje ozbiljnijih razloga za to. Kao i kod prethodne skupine, i ovdje će se najvjerojatnije doći do egzaktnijih pokazatelja etiologije ovakvog ponašanja, analizom obiteljskih i ličnih karakteristika ove djece. I ovi učenici znatnim su dijelom uključeni u vannastavne aktivnosti, naročito u školi (80,3% njih) što smatramo pozitivnim, ali ne i dovoljnim.

1.2. Učestalost pojedinih modaliteta ponašanja učenika s obzirom na školu koju pohađaju

Imajući u vidu oblike ponašanja u cjelokupnom uzorku, što se temelji na podacima iz prethodnog poglavlja, zanimalo nas je da li

su neki od njih prisutniji ili manje prisutni u pojedinima od škola u kojima je vršeno istraživanje. U slučaju da se konstatiraju određene razlike po modalitetima ponašanja učenika u pojedinim školama, to bi bila korisna informacija školi da posveti pojačanu pažnju takvom ponašanju učenika, pokuša rasvijetliti njegovu etiologiju i poduzme određene mjere za njegovo suzbijanje i spriječavanje, ako je ono nepoželjno.

Podaci pokazuju na to da se po nekim oblicima ponašanja učenika, škole statistički značajno razlikuju (vidjeti tablicu 2.).

Najprije smo obratili pažnju na nepoželjna ponašanja koja su se u prethodnom poglavlju pokazala značajno prisutnima i povezanim sa drugim oblicima takvih ponašanja. To su nemarnost (lijenost), nezainteresiranost (dosada) i povučenoost. Nemarnost i nezainteresiranost statistički su značajno povezane sa školom koju učenici pohađaju. Ako znamo da je nemarnost (lijenost) u ukupnom uzorku prisutna čak sa 32,8%, onda možemo konstatirati da je takvo ponašanje relativno najprisutnije u osnovnoj školi „Miloje Pavlović“ (43,2%), a odmah potom i u osnovnoj školi „Večeslav Holjevac“ (38,9%). U ostalim školama ovo je ponašanje prisutno relativno manje nego u ukupnom uzorku, a relativno najmanje je zapaženo u osnovnoj školi „NH Anke Butorac“ (21,2%). Sličnu situaciju imamo promatramo li nezainteresiranost (dosadu) s obzirom na školu koje učenici pohađaju. Tako je ovaj oblik ponašanja, koji je u ukupnom uzorku prisutan u 26,9% slučajeva, u osnovnoj školi „Miloje Pavlović“ prisutan u 39,4, a u osnovnoj školi „Večeslav Holjevac“ u 33,3% slučajeva. U ostalim školama ovaj

je oblik ponašanja relativno manje zastupljen, a naročito u osnovnoj školi „NH Anke Butorac“ (12,1%) i „Gustav Krklec“ (15,4%).

Ovakva, gotovo identična situacija, kad su u pitanju dva navedena oblika ponašanja, zapravo ne čudi ako se ima na umu da su nemarnost i nezainteresiranost ponašanja koja su uzajamno povezana, kako pokazuju podaci u prethodnom poglavlju. Shodno tome, za očekivati je da će u dvije škole također biti relativno najviše učenika koji pokazuju i one oblike ponašanja za koje je u prethodnom poglavlju utvrđeno da su statistički značajno povezani sa nemarnošću i nezainteresiranošću. To prvenstveno vrijedi za rastresenost, varanje u školskim ispitnim situacijama te neurednost školskog pribora, s obzirom na to da su se ove varijable pokazale najuže povezane sa navedenim dvjema. To se očekivanje naravno i potvrdilo. Naime, povremena rastresenost, koja je u ukupnom uzorku prisutna u 32,6% slučajeva, relativno je najprisutnija u osnovnoj školi „Miloje Pavlović“ (45,4%), a odmah potom i u osnovnoj školi „Većeslav Holjevac“ (37,0%). Što se tiče učenika koji su često rastreseni, njih je u ukupnom uzorku relativno malo, (7,4%), pa je i njihov broj po školama isto takav. Takvih je relativno najviše u osnovnoj školi „NH Anke Butorac“ (18,2%) i „Većeslav Holjevac“ (13%). Nadalje, navedeno očekivanje potvrđeno je kad je u pitanju i povremeno varanje u školskim ispitnim situacijama koje je u ukupnom uzorku prisutno u 22,3% slučajeva, a relativno najprisutnije u iste dvije škole za koje smo to očekivali (između 27% i 28%). I povremena neurednost školskog pribora, koja je u ukupnom uzorku zabilježena u 24,2% slučajeva, relativno je

najprisutnija u navedene dvije škole (u osnovnoj školi „Većeslav Holjevac“ u 40,7%, a u „Miloje Pavlović“ u 31,1% slučajeva). Jedino u osnovnoj školi „NH Anke Butorac“, može se zamijeniti relativno veći broj učenika koji često imaju neuredan školski pribor (9,1%), no frekvencije su male jer je i u ukupnom uzorku broj takvih učenika relativno mali (4,1%).

Sve navedene varijable koje opisuju ponašanje učenika statistički su značajno povezane sa varijablom koja se odnosi na školu koju učenik pohađa.

Kako su već na početku škole „Miloje Pavlović“ i „Većeslav Holjevac“ istaknute po relativnom učešću učenika opisanog nepoželjnog ponašanja, obratili smo Pažnju na one podatke koji ukazuju na još neka ponašanja učenika koja su relativno najprisutnija u njima. Tako je u ovim školama relativno više nego u ostalima i relativno više nego u ukupnom uzorku povremena fizička i verbalna agresivnost, povremeno laganje i oponiranje kolektivnim akcijama, interes za suprotni spol, ali i plašljivost. Samo za školu „Miloje Pavlović“ karakteristično je i relativno najčešće prisustvo povremenog grickanja noktiju, neispavanosti i „ulizivanja“ nastavniku, ali i povremenih krađa te druženja s asocijalnim osobama, kao manifestacije oblika ponašanja koje čak više ne možemo nazvati niti rizičnim već se očit radi o manifestaciji ozbiljnijih poremećaja u ponašanju koji zahtijevaju akciju kako same škole, tako i drugih institucija i organa društva.

Iako smo u prethodnom poglavlju konstatirali da je većina učenika u ukupnom uzorku, pa čak i onih koji ispoljavaju neka nepoželjna ponašanja, uključena u vannas-

tavne aktivnosti u školi, a dobar dio njih i izvan škole, mogu se konstatirati razlike s obzirom na školu koju pohađaju. Tako je u osnovnoj školi „Većeslav Holjevac" u van-nastavne aktivnosti u školi uključeno relativno najmanje učenika (67,6%), u odnosu na ukupan uzorak (85,5%), i u odnosu na ostale škole. Kad su u pitanju vannastavne aktivnosti izvan škole, u njima su relativno najmanje zastupljena djeca iz osnovne škole „Miloje Pavlović".

Ako se iz prethodnog poglavlja prisjetimo da je određena, uglavnom nepoželjna ili „rizična" ponašanja, moguće grubo svrstati u dvije osnovne grupe, tj. ona koja se vezuju uz nemarnost, nezainteresiranost i uz njih rastresenost, a koja su uglavnom kod učenika ekstrovertirano orijentirana, te na ona koja se vezuju uz povučenost i nju plašljivost i potištenost, uglavnom introvertirano orijentirana, ta je prva grupa ponašanja svakako relativno najkarakterističnija za učenike (uglavnom dječake) osnovnih škola „Većeslav Holjevac", a naročito „Miloje Pavlović".

Iako smo, kako je napred spomenuto, na temelju podataka o modalitetima ponašanja u cjelokupnom uzorku bili u mogućnosti identificirati grupu učenika, odnosno uglavnom učenica, koje ispoljavaju povučenost, a vezano uz to plašljivost i potištenost, gledano po školama, ova grupa, statistički promatrano, nije prisutnija niti u jednoj školi relativno znatno češće ili pak znatno rijeđe nego u ostalima. Iako je plašljivost relativno nešto prisutnija u dvije škole o kojima je već bilo riječi („Većeslav Holjevac" i „Miloje Pavlović"), moglo bi se reći da je grupa učenika, odnosno uglavnom učenica sa sklopom navedenih karakteristika relativno podjed-

nako prisutna u svim promatranim školama.

Po jednoj grupi modaliteta ponašanja naročito se ističu dvije osnovne škole i to osnovna škola „NH Anke Butorac" i osnovna škola „Miroslav Krleža". U obje ove škole, statistički zna ????

1.3. Modaliteti ponašanja učenika u relaciji sa općim uspjehom u školi

Imajući na umu, osim odgojne istovremeno i obrazovnu ulogu škole, zanimala nas je povezanost između općeg stanja uspjeha u učenju i modaliteta ponašanja učenika. Opći uspjeh u učenju podrazumijeva postignute rezultate učenja u svim pojedinim predmetima koje učenik sluša u promatranom razdoblju, gledane u prosjeku. Ti rezultati, u ovom istraživanju, nisu promatrani zasebno, nego u odnosu na rezultate drugih učenika u razredu. Oni su, u stvari, gruba procjena pozicije učenika u razredu, u odnosu na ostale učenike, s obzirom na uspjeh u učenju. Jedan od osnovnih zadataka učenika, u obrazovnoj funkciji škole, je savladavanje gradiva predviđenog nastavnim programom. Mnogi učenici nisu u stanju udovoljiti tom zahtjevu na zadovoljavajući način. Istraživanja su pokazala da takvi učenici vrlo često ispoljavaju različite oblike neprihvatljivog ponašanja kako u školi tako i van škole. Ovi oblici ponašanja mogu imati različitu genezu koja istovremeno utječu i na slabe rezultate učenja. No, ne smije se zaboraviti i obrnuti proces, naime, slabo adaptiranje učenika na školsku situaciju i nemogućnost redovnog savladavanja nastavnog programa, itekako mogu pridonijeti da se učenik kroz neka neprihvatljiva ponašanja pokuša afirmirati u svojoj okolini.

U poglavlju koje se odnosi na modalitete

ponašanja učenika i njihove uzajamne relacije, već je dobiven preliminarni podatak, prema kome grupa učenika uglavnom dječaka, koja ispoljava nezainteresiranost i nemarnost, kao i ostale vidove s ovima povezanih, neprihvatljivih ponašanja, tendira ka poziciji lošijih od ostalih u razredu u odnosu na opći uspjeh u učenju. U ovom poglavlju ova će veza biti još jednom provjerena, ali će opći uspjeh u učenju biti promatran u relacijama sa svim ostalim modalitetima ponašanja koji su ispitivani. (Vidjeti tablicu 3.)

Varijabla koja opisuje opći uspjeh u učenju statistički je značajno sa čak 35 varijabli koje opisuju različite modalitete ponašanja.

Najprije smo analizirali povezanost između općeg uspjeha u učenju i nemarnosti, nezainteresiranosti te rastresenosti učenika. Rezultati pokazuju da među učenicima koji su u razredu lošiji od ostalih po uspjehu u učenju ima relativno gotovo trostruko više nemarnih i nezainteresiranih i dva puta više rastresenih nego što takvih ima u ukupnom uzorku. Ovi podaci jasno dokazuju točnost napred navedenih tvrdnji o postojanju grupe učenika čije problematično ponašanje predstavlja relativno stalnu i prepoznatljivu konstelaciju nekolicine modaliteta ponašanja. Uostalom i sve ostale varijable koje su se pokazale statistički značajno povezane sa nemarnošću i nezainteresiranošću, a to su grickanje noktiju, brzopletost u govoru, prkos, verbalna i fizička agresija, laganje, varanje u školskim ispitnim situacijama, neurednost školskog pribora, loša disciplina, loša izrada domaćih zadataka i izostajanje s nastave, statistički su značajno povezane s varijablom općeg uspjeha u učenju i to na način da je među

učenicima koji su po učenju lošiji od ostalih u razredu, relativno značajno više onih koji ispoljavaju navedena ponašanja, nego što takvih ima u ukupnom uzorku. Kako se iz prethodnog poglavlja vidi, ova grupa je relativno najprisutnija u dvije od pet promatranih osnovnih škola.

S druge strane, u analizi modaliteta ponašanja konstatirano je postojanje grupe učenika (uglavnom djevojčica) čija je osnovna karakteristika povučенost, a s njom povezane plašljivost i potištenost, koja je relativno podjednako zastupljena u svim školama. Sve tri navedene varijable relativno su značajno povezane sa općim uspjehom u učenju, pa iako je smjer te povezanosti sličan kao kod prethodne grupe varijabli, ipak se ne radi o istoj situaciji. Naime, među ovim učenicima, relativno je nešto više od onih koji su lošiji od ostalih u razredu, ali isto tako i neznatno relativno više onih koji su prosječni, nego što učenici s navedenim osobinama učestvuju u ukupnom uzorku. Dapače, među njima ima istina, relativno znatno manje nego u ukupnom uzorku, onih koji su po učenju bolji od ostalih u razredu (naročito je relativno mnogo takvih među povučenicima), što sa grupom nemarnih i nezainteresiranih učenika uopće nije slučaj (među njima nema niti jednog učenika koji bi to bio u takvoj poziciji u razredu).

Do sada su u relaciji sa općim uspjehom u učenju bile promatrane varijable modaliteta ponašanja učenika koje su se u prethodnim poglavljima pokazale relevantnima za bolje razumijevanje karakterističnih ponašanja pojedinih grupa učenika. Međutim, s uspjehom u učenju statistički značajno su povezane i neke druge varijable. To su npr. tikovi, koji su relativno dvostruko više prisut-

niji kod učenika lošijih od ostalih po uspjehu u učenju, nego što su prisutni u ukupnom uzorku. Isto vrijedi za neregulirano noćno ili dnevno mokrenje, hipohondrijska jadikovanja, nedozvoljenu prodaju ili poklanjanje bilo lične, bilo vlastite imovine, tužakanje, oponiranje kolektivnim akcijama, neurednost tijela i odjeće, neispavanost, plačljivost, razmaženost, mucanje i emocionalna hladnoća. Poznavajući prirodu ovakvih ponašanja, moglo bi se pretpostaviti da su neka ili čak mnoga od njih također uzajamno značajno povezana, pa čak i da tvore izvjesnu konstelaciju, no tih podataka u radu nemamo. Stoga bi bilo poželjno, na temelju multivarijantne analize podataka, pobliže se upoznati baš sa ovakvom vrstom ponašanja čije je postojanje ovdje tek naznačeno, a očito imaju značajan utjecaj na slab uspjeh u školu.

1.4. Umjesto zaključka

Relativno visok stupanj međusobne povezanosti promatranih oblika ponašanja, njihova veća ili manja vezanost za pojedine od ispitivanih škola te njihova tijesna vezanost za opći školski uspjeh kojega prije svega čini uspjeh učenika u učenju, najkraći je mogući sažetak rezultata ove preliminarne analize.

U prilog interpretaciji relativno visokog stupnja međusobne povezanosti oblika ponašanja konstatiramo samo poodavno stečene defektološke socijalnopedagoške spoznaje prema kojima je fenomenologija poremećaja u ponašanju u ranoj dječjoj dobi sasvim difuzna. Manifestacija jednog, a ne drugog oblika poremećaja u ponašanju u ovoj životnoj dobi manje-više je incidentalnog karaktera. Znatno je, naime, važnije

javlja li se upoče takvo ponašanje nego što govori njegov specifični oblik. Stoga ne bi bilo osobito korisno ulaziti u daljnju podrobnu analizu fenomenologije već samo na temelju frekventnosti javljanja pojedinog oblika ponašanja. Više će koristiti biti kada se pojedini oblici ponašanja budu promatrali u vremenskom slijedu ili pak kada se budu analizirali u relacijama s drugim sklopovima varijabli.

U vezi s vezanošću pojedinih oblika ponašanja za neke škole moguće je ukazati na različite osnove. Isključimo li artefakte nastale mogućim subjektivizmom procjenjivača, što nužno prati svako ispitivanje ovakvog karaktera, vrijedno je ukazati na dva preostala presudna elementa: biopsiho-socijalne karakteristike učeničke populacije iz koje je izvučen ovaj uzorak, te cjelokupnu konstelaciju vezanu za specifičnost odgojno-obrazovnog rada u dotičnoj školi. Prvo nas pitanje vodi k sociodemografskoj analizi područja koje nastanjuju obitelji učenika (Sefaragić, D, 1977, Marinović-Uzelac, A, 1977 Uzelac S, 1980, Supolski, 1987 i dr.) a drugo cjelokupnom normativnom i realnom školskom miljeu. Jedno i drugo bit će potrebno i moguće osvijetljavati u daljnjem radu na eksperimentu.

Ne iznenađuju, dakako, ni rezultati koji se odnose na relacije između promatranih oblika ponašanja i uspjeha ili još preciznije, neuspjeha u učenju. Dio objašnjenja bez sumnje možemo pronaći i u goloj konstataciji da je i sam neuspjeh u učenju svojevrstan vid nepoželjnog, neprihvatljivog ponašanja te kao takav može predstavljati i element tako shvaćenog poremećaja u ponašanju. Takvo nas objašnjenje dovodi u

situaciju da jednu pojavu „objašnjavamo“ njome samom ili pak nekim njenim dijelovima. Imajući i to na umu napominjemo ipak potrebu izdvojenog promatranja neuspjeha u učenju u relacijama s ostalim oblicima ponašanja obrazlažući tu potrebu i rezultatima dobivenim ovom analizom. Neuspjeh u učenju, naime, osim spomenutog, može biti osnovano tretiran i „uzorkom“ i „posljedicom“ poremećaja u

ponašanju ništa manje od one mjere u kojoj je uopće moguće u sferi ljudskog ponašanja operirati s uzročno-posljedičnim kategorijalnim aparatom. No, nije li na primjer nezainteresiranost sasvim neposredan razlog neuspjehu u školi, a ovaj opet također neposredan razlog nezainteresiranosti? Daljnje će analize pružiti znatno više mogućnosti izlaska iz ovakvog zatvorenog kruga.

Prilog - tablice

Tablica 1.
Modaliteti ponašanja učenika - do V r. (1989. g.)

Modalitet ponašanja	Svega	Spol muško	Po usplenu lošiji od ostalih	U disciplini lošiji od ostalih	U izradi dom. zad. od ostalih	Neopr. izost. s pojed. sati	Svojev. napušt. nastave	Neopr. cjelov. izost.	Rastresenost	Gricanje noktdju	Tikovi	Nereg. nočno ili dnevno mokr.	Sisanje patca	Brzopletost u govoru	Hipohondrič. kovanja	Nametljivost	Prikos
Povučenost	aps	193	73	40	5	26	11	7	8	72	46	22	1	28	11	12	24
	%	100	37.8	20.7	2.6	13.4	5.6	0.8	0.8	37.3	23.8	11.4	0.5	14.5	5.7	6.2	12.4
	χ^2	-	.0000	.0172	.0000	.5282	.1164	-	.5669	.3639	.1101	.2881	-	.0003	-	.0001	.0171
	PEARS. G (f.,j)	-	.24	.14	.28	.05	.14	-	.08	.07	.12	.09	-	.23	-	.27	.16
Nemarnost (lijenost)	aps	159	117	78	43	64	30	18	15	120	53	20	10	65	17	33	58
	%	100	73.8	49.1	27.0	40.2	18.8	11.2	9.3	83.6	33.3	12.5	6.2	40.7	10.6	20.7	36.3
	χ^2	-	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	-	.0000	.0000	.0190	.0111	-	.0000	-	.0301	.0000
	PEARS. G (f.,j)	-	.39	.72	.58	.73	.48	-	.43	.57	.34	.26	-	.33	-	.15	.39
Nezainteresiranost (dosada)	aps	130	92	70	39	65	24	17	10	103	42	22	11	4	15	24	52
	%	100	70.8	53.8	30.0	50.0	18.4	13.1	7.6	79.2	32.3	16.9	8.4	3.0	38.5	11.4	40.0
	χ^2	-	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	-	.0066	.0000	.0001	.0002	-	.0000	-	.1942	.0000
	PEARS. G (f.,j)	-	.30	.68	.53	.71	.41	-	.30	.56	.30	.34	-	.28	-	.10	.40

nastavak Tablice 1.
Modaliteti ponašanja učenika - do V r. (1989. g.)

Modalitet	Svega	Verbalna agresija	Fizička agresija	Laganje	Mastur- bacija	Pušenje	Konzu- miranje alkoh. pića	Snitanje	Uzima- nje tableta	Bježanje od kuće	Prod. ili po- lične imov.	Prod. ili po- krajni, porod. imov.	Krada	Druže- nje s osoba- ma, asoc. ponaš.	Prosja- čenje	Tap- kare- nje	Skit- nja
Povučenost	aps	193	18	12	25	1	-	-	2	1	3	1	3	11	-	-	3
	%	100	9.3	6.2	12.9	0.5	-	-	1.0	0.5	1.5	0.5	1.5	5.6	-	-	1.5
	χ^2	-	.0000	.0033	-	.2399	-	-	-	-	-	.2427	-	.1285	-	-	-
	PEARS. Q(1,u)	-	.28	.29	.17	-	.18	-	-	-	-	.14	-	.14	-	-	-
Nemarnost (lijenost)	aps	159	69	51	71	1	-	-	1	1	9	4	5	35	-	-	4
	%	100	43.3	32.0	44.7	0.6	-	-	0.6	0.6	5.6	2.5	3.1	21.9	-	-	2.4
	χ^2	-	.0000	.0000	.0000	-	.0203	-	-	-	-	.0760	-	.0000	-	-	-
	PEARS. Q(1,u)	-	.50	.38	.56	-	.26	-	-	-	-	.19	-	.46	-	-	-
Nezainteresiranost (dosada)	aps	130	61	42	60	1	-	-	1	1	7	4	5	31	-	-	3
	%	100	46.9	42.2	46.1	0.2	-	-	0.7	0.7	5.3	3.1	3.8	23.8	-	-	2.2
	χ^2	-	.0000	.0000	.0000	-	.0838	-	-	-	-	.0268	-	.0000	-	-	-
	PEARS. Q(1,u)	-	.49	.36	.51	-	.18	-	-	-	-	.23	-	.44	-	-	-

nastavak Tablice 1.

Modaliteti ponašanja učenika - do V r. (1989. g.)

Modalitet	Svega	Činika- renje (tuz- kanje)	Ulizi- vanje nastav- niku	Oponi- ranje kolek- akci- jama	Varanje u škol- ispit- situac.	Ziona- mjerno vara- nje	Neured- nost tjela i od- jeće	Neure- skol. prib- ra	Nelis- pava- nost (pos- panost)	Puše- nje o- pojnih druga	Uzima- nje dro- ga pu- tem in- jekcija	Pre- prodaja vrijed. predm.	Plaš- ljivost	Povu- čenost	Poti- šte- nost	Plač- ji- vost
Povučenost	aps	193	7	5	43	3	14	53	32	-	-	-	83	-	61	20
	%	100	3.6	2.6	21.3	1.6	7.2	27.4	16.6	-	-	-	43.0	-	31.6	10.3
	χ^2	-	.0007	.2181	.8436	.8899	.9865	.6538	.1166	-	-	-	.0000	-	.0000	.3517
	PEARS. Q(I,J)	-	.24	.10	.03	.01	.01	.05	.12	-	-	-	.55	-	.46	.06
Nemarnost (lijenost)	aps	159	28	10	85	4	33	106	43	-	-	-	37	54	35	22
	%	100	12.6	6.3	53.4	2.5	20.8	66.7	27.27	1.1	-	-	23.3	34.0	22.0	13.8
	X2	-	.0000	.0811	.0000	.2877	.0000	.0000	.0000	-	-	-	.3629	.0631	.0102	.0074
	PEARS. Q(I,J)	-	26	.15	.58	.10	.56	.67	.40	-	-	-	.05	.10	.15	.18
Nezainteresiranost (dosada)	aps	130	22	8	71	6	27	89	37	-	-	-	40	55	36	17
	%	100	16.9	6.1	54.6	4.6	20.7	68.4	28.4	-	-	-	30.8	42.3	27.7	13.1
	χ^2	-	.0001	.1261	.0000	.019	.0000	.0000	.0000	-	-	-	.0012	.5079	.0000	.0495
	PEARS. Q(I,J)	-	.24	.12	.54	.30	.44	.62	.39	-	-	-	.19	.03	.26	.13

nastavak Tablice 1.

Modaliteti ponašanja učenika - do V r. (1989. g.)

Modalitet	Svega	Cirka- renje (Tuža- kanje)	Ulizi- vanje nastav- niku	Oponi- ranje kolek- tuma	Varanje u škol- ispit- situac.	Zlona- mjerno vara- nje	Neured- nost tijela i od- jeće	Neure- škol- pribo- ra	Neis- pava- nost (pos- panost)	Puše- nje o- poinh driga	Uzima- nje dro- ga pu- tem in- jekcija	Pre- prodaja vrijed- predm.	Plać- ljivost	Povu- čenost	Pofi- šte- nost	Plać- lji- vost
Povučenost	aps 193	7	5	20	43	3	14	53	32	-	-	-	83	-	61	20
	% 100	3.6	2.6	10.4	21.3	1.6	7.2	27.4	16.6	-	-	-	43.0	-	31.6	10.3
	χ^2	.0007	.2181	.0265	.8436	.8899	.9865	.6538	.1166	-	-	-	.0000	-	.0000	.3517
PEARS, Q(1,1)	-	.24	.10	.18	.03	.01	.01	.05	.12	-	-	-	.55	-	.46	.06
Nemarnost (lijenost)	aps 159	28	10	51	85	4	33	106	43	-	-	-	37	54	.35	22
	% 100	12.6	6.3	32.9	53.4	2.5	20.8	66.7	27.27	1.1	-	-	23.3	34.0	22.0	13.8
	χ^2	.0000	.0611	.0000	.0000	.2977	.0000	.0000	.0000	-	-	-	.3629	.0631	.0102	.0074
PEARS, Q(1,1)	-	26	.15	.40	.58	.10	.56	.67	.40	-	-	-	.05	.10	.15	.18
Nezainteresiranost (dosada)	aps 130	22	8	42	71	6	27	89	37	-	-	-	40	55	36	17
	% 100	16.9	6.1	32.3	54.6	4.6	20.7	68.4	28.4	-	-	-	30.8	42.3	27.7	13.1
	χ^2	.0001	.1261	.0000	.0000	.019	.0000	.0000	.0000	-	-	-	.0012	.5079	.0000	.0495
PEARS, Q(1,1)	-	.24	.12	.37	.54	.30	.44	.62	.39	-	-	-	.19	.03	.26	.13

nastavak Tablice 1.
Modaliteti ponašanja učenika - do V r. (1989. g.)

Modalitet ponašanja	Svega	Nemarnost (lijenost)	Nezainteresiranost (dosada)	Razmazanost	Mučanost	Uključen u vanjske aktivnosti	Uključen u vanjske aktivnosti škole	Ponavljanje razreda	Prekid u školovanju	Emociionalna hladnoća	Interes za spol	Ekscesivna ponašanja na stacionarnim mjestima	Sankcija od strane sudaca	Kriv. prijava za neimovnin. delikte
Povučenost	aps 193	54	55	13	8	155	65	2	-	17	2	-	-	-
	%	28.0	28.5	6.7	4.1	80.3	33.7	1.0	-	8.8	1.0	-	-	-
	χ^2	.0631	.5079	.0021	.8396	.0078	.0001	.3418	-	.0000	.0000	-	-	-
	PEARS $Q(I,J)$	.10	.03	.20	.01	.16	.22	.13	-	.34	.33	-	-	-
Nemarnost (lijenost)	aps 159	-	111	22	11	119	46	2	-	10	14	-	-	-
	%	-	.69.8	13.8	6.9	74.8	28.9	1.2	-	6.3	8.8	-	-	-
	χ^2	-	.0000	.5014	.0177	.0000	.0000	-	-	.0954	.2251	-	-	-
	PEARS $Q(I,J)$	-	.78	.04	.19	.28	.27	-	-	.13	.08	-	-	-
Nezainteresiranost (dosada)	aps 130	111	-	19	12	86	34	2	-	10	11	-	-	-
	%	85.4	-	14.6	9.2	66.1	26.1	1.5	-	7.7	8.5	-	-	-
	χ^2	.0000	-	.9694	.0003	.0000	.0000	-	-	.0171	.3847	-	-	-
	PEARS $Q(I,J)$	.78	-	.05	.28	.43	.28	-	-	.18	.06	-	-	-

Tablica 2.
Škola - modaliteti ponašanja (do V. r. - 1989. g.)

Naziv škole	Učestalost	Neoprav. izostan. s pojed. sat nas.		Svojevrijedno napuštanje nastave		Neoprav. cjelodn. izost. s nastave		Rastresenost		Grickanje noktiju		Tikovi		Nereg. nočno ili dnevno mokr.		Sisanje palca		Brzoplebost u govoru		Sklonost hipohon drijskim jadikovanjima		Nameitljivost			
		aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%
Gustav	Često	1	0.6	2	1.3	2	1.3	1	0.6	1	0.6	1	0.6	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	1.3	0	0.0	5	3.2
	Ponekad	8	5.1	10	6.4	42	26.9	41	26.3	14	9.0	7	4.5	2	1.3	29	18.6	10	6.4	2	1.3	10	6.4	22	14.1
Miroslav	Često	0	0.0	0	0.0	3	5.4	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	1.8	0	0.0	0	0.0	2	3.6	0	0.0	3	5.4
	Ponekad	1	1.8	0	0.0	8	14.5	2	3.6	3	5.4	2	3.6	2	3.6	0	0.0	0	0.0	5	9.1	2	3.6	3	5.4
Miloje	Često	1	0.8	1	0.8	11	8.3	1	0.8	1	0.8	1	0.8	0	0.0	2	1.5	0	0.0	2	1.5	0	0.0	0	0.0
	Ponekad	10	7.6	4	3.0	60	45.4	31	23.5	5	3.8	2	1.5	2	1.5	28	21.2	3	2.3	2	1.5	3	2.3	12	9.1
Većeslav	Često	2	1.8	0	0.0	14	13.0	1	0.9	2	1.8	0	0.0	0	0.0	6	5.6	1	0.9	6	5.6	1	0.9	3	2.8
	Ponekad	6	5.6	2	1.8	40	37.0	13	12.0	10	9.3	1	0.9	1	0.9	36	33.3	6	5.6	4	3.6	6	5.6	18	16.7
NH-Anke	Često	0	0.0	0	0.0	6	18.2	1	3.0	0	0.0	1	3.0	1	3.0	3	9.1	0	0.0	3	9.1	0	0.0	2	6.1
	Ponekad	5	15.1	2	6.1	8	24.2	2	6.1	3	9.1	1	3.0	1	3.0	4	12.1	0	0.0	4	12.1	3	9.1	3	9.1
Svega	Često	4	0.8	1	0.2	36	7.4	4	0.8	4	0.8	2	0.4	2	0.4	15	3.1	1	0.2	15	3.1	1	0.2	13	2.7
	Ponekad	30	6.2	18	3.7	158	32.6	89	18.4	35	7.2	13	2.7	4	2.7	102	24.0	4	5.0	102	24.0	24	5.0	58	12.0
χ^2		.204	.2797	.0010	.0000	.0003	.5103	.1244	.2387	.1028	.2387	.1028	.2387	.1028	.2387	.1028	.2387	.1028	.2387	.1028	.2387	.1028	.2387	.1028	.2387
PEARSON (I, Q)		.18	.20	.32	.29	.26	.15	.25	.23	.18	.23	.18	.23	.18	.23	.18	.23	.18	.23	.18	.23	.18	.23	.18	.23

Tablica 2.

Škola - modaliteti ponašanja (do V. r. - 1989. g.)

Naziv škole	Učestalost	Prodaja ili poklapanj. porod. imovine		Krađa		Druženje s osob. asocij. ponaš.		Prosljaćenje		"Tapkarenje" Skitinja		"Činkarenje" (tužakanje)		Ulizivanje nastavniku		Oponiranje kolektivnim akcij.		Varanje u škol. ispitnim situacij.		Zlonamjerno varanje	
		aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%
Gustav	Često	0	0.0	1	0.6	1	0.6	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	0.6	0	0.0	2	1.3	0	0.0
	Ponekad	3	1.9	0	0.0	13	8.3	8	5.1	2	1.3	6	3.8	28	17.9	2	1.3	28	17.9	2	1.3
Miroslav	Često	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
	Ponekad	0	0.0	0	0.0	0	0.0	5	3.1	0	0.0	7	4.4	9	5.6	0	0.0	9	5.6	0	0.0
Križeva	Često	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
	Ponekad	2	1.5	4	2.7	20	15.1	15	9.4	1	0.6	28	17.9	28	17.9	4	2.5	28	17.9	4	2.5
Miloje	Često	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0
	Ponekad	2	1.5	4	2.7	20	15.1	15	9.4	1	0.6	28	17.9	28	17.9	4	2.5	28	17.9	4	2.5
Većeslav	Često	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0	0.0	2	1.3	0	0.0	0	0.0	0	0.0
	Ponekad	1	0.6	4	2.7	4	2.7	4	2.7	1	0.6	21	13.2	30	18.8	2	1.3	30	18.8	2	1.3
Holjevac	Često	0	0.0	2	1.3	2	1.3	0	0.0	0	0.0	2	1.3	1	0.6	0	0.0	1	0.6	0	0.0
	Ponekad	0	0.0	3	1.9	3	1.9	6	3.8	0	0.0	6	3.8	3	1.9	6	3.8	3	1.9	0	0.0
NH-Anke	Često	0	0.0	3	1.9	3	1.9	0	0.0	1	0.6	0	0.0	5	3.1	6	3.8	6	3.8	0	0.0
	Ponekad	0	0.0	3	1.9	3	1.9	0	0.0	1	0.6	0	0.0	5	3.1	6	3.8	6	3.8	0	0.0
Butovac	Često	0	0.0	3	1.9	3	1.9	0	0.0	1	0.6	0	0.0	5	3.1	6	3.8	6	3.8	0	0.0
	Ponekad	0	0.0	3	1.9	3	1.9	0	0.0	1	0.6	0	0.0	5	3.1	6	3.8	6	3.8	0	0.0
Svega	Često	0	0.0	3	1.9	3	1.9	0	0.0	1	0.6	0	0.0	5	3.1	6	3.8	6	3.8	0	0.0
	Ponekad	6	3.8	8	5.0	40	29.6	44	31.1	4	2.8	68	49.6	108	78.1	8	5.8	108	78.1	8	5.8
X ²		.6779		.0018		.0010		.1311		.0149		.0004		.0327		.4225		.0327		.4225	
PEARSON (I, C)		.17		.33		.31		.15		.27		.30		.19		.19		.19		.19	

Tablica 2.
Škola - modaliteti ponašanja (do V. r. - 1989. g.)

Naziv škole	Učestalost tijela i odjece	Neurednost tijela i odjece		Neurednost školskog pribora		Neispavanost (Pospanost)		Pušenje opojnih droga		Uzimanje droga putem injekcija		Preprodaja vrijednih predmeta	
		aps %	aps %	aps %	aps %	aps %	aps %	aps %	aps %	aps %	aps %	aps %	aps %
Gustav	Često	3	5	2									
	Ponekad	1.9	3.2	1.3									
Krklec	Često	8	19	20									
	Ponekad	5.1	12.2	12.8									
Miroslav	Često	2	3	1									
	Ponekad	3.6	5.4	1.8									
Križna	Često	0	11	2									
	Ponekad	0.0	20.0	3.6									
Miloje	Često	2	5	3									
	Ponekad	1.5	3.8	2.3									
Pavlović	Često	11	41	22									
	Ponekad	8.3	31.1	16.7									
Većeslav	Često	0	4	0									
	Ponekad	0.0	3.7	0.0									
Holjevac	Često	6	44	13									
	Ponekad	5.6	40.7	12.0									
NH Anke	Često	1	3	0									
	Ponekad	3.0	9.1	0.0									
Butorac	Često	2	2	0									
	Ponekad	6.1	6.1	0.0									
Svega	Često	8	20	6									
	Ponekad	1.6	4.1	1.2									
χ^2		27	117	57									
PEARSON (l. c)		5.6	24.2	11.8									
		.3187	.0000	.0313									
		.21	.29	.24									

Tablica 2.
Škola - modaliteti ponašanja (do V. r. - 1989. g.)

Naziv škole	Plasljivost		Fovučnost		Poište-nost		Plaći-vo-st		Nemar-nost (lji-nost)		Nezainte-resiranost (dosada)		Razmaže-nost		Mucanje		Uključ. u vannast. aktiv. u van škole		Uključ. u vannast. aktiv. u razreda		Prekid u školova-nju		Emocio-nalna hladnoća ni		Interes za suprot-ni spol		Eksces. pon. na stadion.		Sankc. od strane suca za mlt-nike		Kriv. prii. za KD neimov													
	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%	aps	%										
Guštav	22	67	25	16	40	24	21	5	137	57	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0							
Krklec	14.1	42.9	16.0	10.3	25.6	15.4	13.5	3.2	87.8	36.5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.1	0.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0						
Miroslav	7	19	4	2	13	14	3	2	54	35	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0					
Križna	12.7	34.5	7.3	3.6	23.6	25.4	5.4	3.6	98.2	63.6	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0				
Miloje	28	41	22	11	57	52	12	3	118	38	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
Pavlović	21.2	31.0	16.7	8.3	43.2	39.4	9.1	2.3	89.4	28.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.3	11.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0			
Večeslav	39	53	23	12	42	36	21	6	73	56	3	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
Holjevac	36.1	49.0	21.3	11.1	38.9	33.3	19.4	5.5	87.6	51.8	2.8	0.0	1.8	9.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0			
NHAnke	5	13	3	2	7	4	3	3	32	31	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
Butorac	15.1	39.4	9.1	6.0	21.2	12.1	9.1	9.1	97.0	93.9	0.0	0.0	9.1	21.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	9.1	21.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0		
Svega	101	193	77	43	159	130	60	19	414	217	3	1	20	33	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0				
•	20.9	40.0	15.9	8.9	32.8	26.9	12.4	3.9	85.5	44.8	0.6	0.2	4.1	6.8	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0			
X ²	.0002	.0527	.1577	.5137	.0030	.0000	.0562	.3696	.0000	.0000	.1536	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000	.0000			
PEARSON (I, C)	.23	.14	.14	.11	.18	.25	.16	.14	.33	.36	.21	.36	.21	.36	.21	.36	.21	.36	.21	.36	.21	.36	.21	.36	.21	.36	.21	.36	.21	.36	.21	.36	.21	.36	.21	.36	.21	.36	.21	.36	.21	.36	.21	.36

Tablica 3.
Opći uspjeh u učenju i modaliteti ponašanja učenika do V raz. o.š. - 1989.

Opći uspjeh u učenju	Svega	Neopravd. cjelodn. izostanci	Rastre-senost	Grickanje noktiju	Tikovi	Neregulir. noćno ili dnevno mokrenje	Sisanje palca	Tikovi	Nerulir. noćno ili dnevno mokrenje	Sisanje palca	Brzopletost u govoru	Hipohondr. jadikovanja	Fizička agresija
Svega	aps 484	16	194	93	39	15	5	117	25	71	90	97	77
	%	100	3.3	40.0	19.2	8.0	3.0	1.0	24.1	5.2	14.7	18.6	20.0
Lošiji od ostalih u razredu	aps 89	13	74	37	14	12	2	33	11	18	31	38	27
	%	100	14.6	83.1	41.5	15.7	13.4	2.2	37.1	12.3	20.2	34.8	42.6
Prosječan	aps 236	3	105	46	19	3	3	65	12	35	49	51	41
	%	100	1.3	44.4	19.5	8.0	1.3	1.3	27.5	5.1	14.8	20.7	21.6
Bolji od ostalih u razredu	aps 159	-	15	10	6	-	-	19	2	18	10	8	9
	%	100	9.4	6.3	3.8			11.9	1.2	11.3	6.3	5.0	5.7
χ^2	.0000	.0000	.0000	.0189	.0000	.0000	.0000	.0000	.0001	.4149	.0000	.0000	.0000
PEARSON O(I, J)	.45	.56	.38	.21	.43	.43	.26	.27	.10	.30	.37	.28	

Nastavak tablice 3.
Opći uspjeh u učenju i modaliteti ponašanja učenika do V raz. o.š. - 1989.

Opći uspjeh u učenju	Svega	Laganje	Masturbacija	Pušenje	Konzumiranje alkohola, pića	Snižavanje	Uzimanje tableta	Napuštanje kruga porodice	Prodaja ili poklanjanje v. imovine	Prodaja ili poklanjanje v. imovine	Krađa	Druženje s osobama asocijal. ponašanja	Prošćenje
Svega	aps 484	93	3	7	-	-	2	1	11	6	9	43	-
	% 100	19.2	0.6	1.4	-	-	0.4	0.2	2.3	1.2	1.8	8.9	-
Lošiji od ostalih u razredu	aps 89	42	1	4	-	-	1	1	7	4	5	26	-
	% 100	47.2	1.1	4.5	-	-	1.1	1.1	7.8	4.5	5.6	29.2	-
Prosječan	aps 236	47	2	3	-	-	-	-	4	2	3	16	-
	% 100	19.9	0.8	1.3	-	-	-	-	1.7	0.8	1.3	6.7	-
Bojji od ostalih u razredu	aps 159	4	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-
	% 100	2.5	-	-	-	-	0.6	-	-	-	0.6	0.6	-
χ^2		.0000						.0003	.0068	.0167	.0000		
PEARSON Q(I, J)		.47						.35	.32	.26	.44		

Nastavak tablice 3.
Opći uspjeh u učenju i modaliteti ponašanja učenika do V raz. o.š. - 1989.

Opći uspjeh u učenju	Svega	Tapkarenje	Skitnja	Cinkarenje (tužakarenje)	Ulizivanje nastavniku	Oponiranje kolektivnim akcijama	Varanje u školskim ispitnim situacijama	Zlonamjerno varanje	Neurednost tijela i odjeće	Neurednost školskog pribora	Neispavnost (nosaj nosi)	Pušenje opojnih droga	Uzimanje droga putem injekcija
Svega	aps %	- 100	5 1.0	44 9.1	19 3.9	73 15.1	114 23.5	8 1.6	35 7.2	137 28.3	63 13.0		
Lošiji od ostalih u razredu	aps %	- 100	4 4.5	18 20.2	5 5.6	27 30.3	46 51.7	3 3.4	26 29.2	68 76.4	37 41.5		
Prosječan	aps %	- 100	1 0.4	21 8.9	9 3.8	38 16.1	65 27.5	4 1.7	8 3.4	65 27.5	23 9.7		
Bolji od ostalih u razredu	aps %	- 100	- 0	5 3.1	5 3.1	8 5.0	3 1.8	1 0.6	1 0.6	4 2.5	3 1.8		
χ^2				.0000	.6247	.0000	.0000	.2666	.0000	.0000	.0000		
PEARSON ϕ (I, J)				.27	.07	.30	.52	.16	.50	.61	.49		

Nastavak tablice 3.
Opći uspjeh u učenju i modaliteti ponašanja učenika do V raz. o.š. - 1989.

Opći uspjeh u učenju	Svega	Preprod. vrijednih predmeta	Plasljivost	Povučenost	Potištenost	Plačljivost	Nemarnost (fijlenost)	Nezainteresiranost	Razmaženost	Mucanje	Uključen u vannast. aktiv. izvan škole	Uključen u vannast. aktiv. izvan škole	Ponavljanje razreda
Svega	aps 484	-	101	193	77	43	159	130	60	19	414	217	3
	%	100	20.9	39.8	15.9	8.8	32.8	26.8	12.4	3.9	85.5	44.8	0.6
Lošiji od ostalih u razredu	aps 89	-	33	40	29	18	78	70	10	9	61	22	2
	%	100	37.0	44.9	32.5	20.2	87.6	78.6	11.2	10.1	68.5	24.7	2.2
Prosječan	aps 236	-	51	104	39	20	81	60	38	10	201	91	1
	%	100	21.6	44.0	16.5	8.4	34.3	25.4	16.1	4.2	85.1	38.5	0.4
Boji od ostalih u razredu	aps 159	-	17	49	9	5	-	-	12	-	152	104	-
	%	100	10.7	30.8	5.6	3.1	-	-	7.5	-	96.5	65.4	-
χ^2			.0000	.0172	.0000	.0000	.0000	.0000	.0381	.0004	.0000	.0000	
PEARSON $Q(I, J)$			.26	.14	.31	.27	.72	.68	.15	.33	.32	.33	

Nastavak tablice 3.
Opći uspjeh u učenju i modaliteti ponašanja učenika do V raz. o.š. - 1989.

Opći uspjeh u učenju	Svega	U disciplini lošiji od ostalih	U izradi dom. zad. lošiji od ostalih	Neprav. izost. s pojed. sati nastave	Svojevrij. napuštanje nastave	Prekidi u školovanju	Emoci-onalna hladnoća	Interes za suprotni spol	Ekscesna ponašanja na stadionima	Sankcija od strane suca za mit.	Krivična prijava za neimov. delikte
Svega	aps 484 %	53 74 100 10.9	74 15.3	34 7.0	19 3.9	1 0.2	20 4.1	33 6.8			
Lošiji od ostalih u razredu	aps 89 %	27 30.3 100	58 65.1	20 22.4	15 16.8	-	11 12.4	10 11.2			
Prosječan	aps 236 %	24 10.1 100	15 6.3	14 5.9	4 1.7	1 0.4	5 2.1	13 5.5			
Bolji od ostalih u razredu	aps 159 %	2 1.2 100	1 0.6	-	-	-	4 2.5	10 6.2			
χ^2		.0000	.0000	.0000	.0000	.0001	.1790				
PEARSON ϕ (I, J)		.57	.81	.44	.46	.28	.11				

Literatura:

1. Autorski kolektiv: Pojavni oblici poremećaja u ponašanju djece u osnovnoj školi, uvjeti života u obitelji i model pedagoškog tretmana (studijski projekt), interno, FD, Zavod grada Zagreba za socijalni rad i SRCE, Zgb. 1989.
2. Marinović-Uzelac, A: Socijalni prostor grada, SNL, Zgb, 1978.
3. Sefaragić, D.: Socijalna segregacija u rezidencijalnom prostoru (na primjeru Zagreba), magistarski rad, Fil. fak., Zgb., 1977.
4. Supek, R.: Grad po mjeri čovjeka, Naprijed, Zgb, 1987.
5. Pediček, F.: Problemi bledskog seminara o odgojnoj zapuštenosti, Osvrti 1, SDDJ-e, Bgd, 1968.
6. Uzelac, S.: Utjecaj ekološke strukture na modalitete kriminalnog ponašanja djece i omladine u Zagrebu, disertacije, Zgb, 1980.

THE BASIC CHARACTERISTICS OF TESTED WAYS OF BEHAVIOR IN PUPILS

Summary

Among observed ways of behavior in pupils attending fifth grade of primary school, only few could be called undesired and are having relatively high occurrence. Such behaviors are unsociableness, negligence, indifference, timidity, depression, and being spoiled. Other ways of undesired behaviors have much lower occurrence. In this work the connection between these, relatively frequent ways of undesired behaviors and other behaviors, was tested, and the analysis of their modalities in relation with the general success in school was carried out. These connections show certain specificities with logical interpretations.

Author's opinion is that these connections could be explained much better after one detailed analysis of sociodemographic characteristics of areas in which particular school is settled.